İKLİM MESELESİNE KÜRESEL ÇÖZÜM BULMADA GERİ SAYIM BAŞLADI

Paris'te aralık ayında düzenlenecek COP21 İklim Değişikliği Zirvesi öncesinde yapılan toplantılarda küresel ısınmanın doğal sonucu olarak dünyanın yeni sorunlarla da karşı karşıya kaldığına dikkat çekiliyor. **Adı henüz konulmayan bu sorunların en çarpıcı örneğini "iklim mültecileri" oluşturuyor.** Milyonlarca insan iklim değişiklikleri sebebiyle yerinden olurken, uluslararası sözleşmelerde tanımlanmaması sebebiyle koruma altına alınamıyor.

Dünyayı etkisi altına alan kavurucu sıcaklar ve ardında gelen yağışlarla oluşan seller, toprak erozyonları değişen iklim koşullarına dikkati çekiyor. Dolayısıyla küresel iklim değişikliği mücadelesi çağımızın en büyük mücadelesi haline geliyor. Bilim insanları, sera gazı emisyonları artmaya devam ederse, küresel ısınmanın geri döndürülemez hale geleceği ve eşiğin aşılacağı konusunda uyarıyor. O eşik sanayi öncesi seviyelerin üzerinde 20^0C'lik bir sıcaklık artışı olarak tahmin edilmekte ve mevcut emisyon düzeylerine bakıldığında yaklaşık 50^0C bir artış bekleniyor. Bu rakam, çok fazla bir artış gibi gözükmese de, bugünün dünyası ve son buzul çağı arasındaki sıcaklık farkı 50^0C'nin üzerinde olduğu anımsanırsa, sıcaklıktaki görünüşte küçük değişiklikler dünya için büyük farklar anlamına gelebilir.

30 Kasım-11 Aralık 2015 tarihleri arasında Paris'te gerçekleşecek Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi (BMİDÇS) 21. Taraflar Konferansı (COP21) 2020 yılı sonrasına yönelik yeni İklim Değişikliği Anlaşması'na ev sahipliği yapması bekleniyor. 196 ülkenin hükümetlerini bir araya getirecek konferansta, gelecekteki sera gazı emisyonlarının azaltılması ve böylece iklim değişikliği tehdidini önleme amacıyla olası bir küresel anlaşma ele alınacak. Bu gelişmiş ülkeler için, karbon emisyonlarını tamamen kesmek, gelişmekte olan ülkeler için ise frenlemek anlamı taşıyor.

İKLİM DEĞİŞİKLİĞİYLE İLGİLİ KÜRESEL ANLAŞMALAR

İklim değişikliği geçen asrın son çeyreğinden bu yana tartışılıyor ve Birleşmiş Milletler (BM) Milenyum Kalkınma He-

Gülder DEMİR | *Editör*
gulder.demir@dunya.com

defleri çerçevesinde belirlenen sekiz hedeften biri olarak hâlâ gündemdeki ağırlığını koruyor. İklim değişikliğinin tarihine bakıldığında, 19. yüzyılda, fizikçiler başta karbondioksit olmak üzere atmosferdeki sera gazlarının rolü hakkın teorilerde bulundukları ve ısınma etkisiyle birlikte atmosferdeki bu gazların düzeylerinin artacağını teorik olarak öne sürdükleri görülüyor.

Bilim insanlarının mevcut karbon seviyeleri ve sıcaklık arasında bir ilişki kurmak için gerekli ölçümlere sadece son birkaç 10 yıl içinde başladıkları ve o zamandan beri yapılan bilimsel çalışmalarla, fosil yakıt kullanımından kaynaklanan yükselen sera gazı emisyonlarının, yüksek sıcaklıklara yol açtığı gerçeği ortaya çıktı. 1998 yılından bu yana, küresel sıcaklıkların 30 yıl öncekinden daha yavaş seyretmesi bazı şüpheciler tarafından küresel ısınmanın durakladığının kanıtı olarak değerlendirilse de, sıcaklık artışının durmuş veya düşmüş olmadığı, tam tersine artmaya devam ettiği gözlemleniyor. Bilim insanları tarafından son iki yıl da ısınmanın yeniden hızlandığı belirtiliyor.

Bu bağlamda küresel anlaşmalardaki ilerlemeleri özetleyecek olursak; 1992 yılında hükümetler Rio de Janeiro'da buluştu ve BM İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kabul edildi. Hâlâ yürürlükte olan bu anlaşma, iklim değişikliği tehlikesini önlemek amacıyla hükümetleri harekete geçmeleri için birleştirse de, ülkelerin hangi eylemlerin uygulayacakları konusu belirtilmedi. Dolayısıyla beş yıl boyunca, hükümetler ne yapmaları gerektiği ve gelişmiş ülkelerin gelişmekte olan ülkelere karşı rolünün ne olması konuları tartışıldı.

Bu tartışmalar ise 1997 yılında Kyoto Protokolü'nün oluş-

masında etkin rol oynadı.

Kyoto Protokolü ile 2012 yılına kadar, dünya çapında 1990 seviyeleriyle karşılaştırması yapılarak yaklaşık %5 emisyon kesintisi yapılması ve gelişmiş ülkelerin emisyon indirimindeki hedefleri saptandı. Fakat Çin, Güney Kore, Meksika ve diğer hızla gelişmekte olan ülkelere hedef verilmedi, kendi iradeleriyle emisyon artırmalarına izin verildi. Ayrıca dünyanın en büyük emisyonunu yapan ABD olmasına rağmen, ABD Kongresi tarafından Kyoto Protokolü onaylanmadı. Böylece küresel emisyonların %55'ini temsil eden ülkeler onaylayana kadar Protokol yürürlüğe giremedi ve 10 yıl boyunca küresel iklim değişikliği müzakereleri de yapılamadı. 2004 yılı sonlarında Rusya'nın beklenmedik bir şekilde Protokolü kabul etmesiyle gerekli ağırlık oluştu ve böylece Protokol yürürlüğe girdi.

George W. Bush başkanlığındaki ABD ise Kyoto Protokülü'nün dışında kaldı. ABD'yi ve gelişmekte olan büyük ekonomileri (özellikle en yüksek emisyona sahip Çin'i) teşvik etmek için yeni yaklaşımlar gerekliydi.

2007 yılında Bali'de bayrağı Kyoto'dan devralacak yeni bir anlaşmaya yol açacak eylem planı hazırlandı, ama 196 ülkeyle anlaşma sağlamak çok da kolay olmadığından sonuç alınamadı. 2009'da Kopenhag Konferansı'nda gerçekleştirildi ve dünyanın en gelişmiş ülkeleri ile gelişmekte olan en büyük ülkelerinin tamamı ilk defa sera gazı emisyonlarını sınırlamayı kabul etti. Bu durum, dünyanın en çok sera gazı emisyonu yapan ülkelerinin tek bir hedefe doğru birleştiği bir dönüm noktası olarak İklim Değişikliği zirvelerinin tarihine yazıldı. Ancak Kopenhag Anlaşması 2009 yılında BM tarafından tam olarak kabul edilmedi, ama ertesi yıl Cancun Anlaşmaları şeklinde BM tarafından onaylandı. Bu nedenle, Kopenhag Anlaşması bir başarısızlık olarak görülse de, dünya liderleri tarafından imzalanan bir belge olarak Kopenhag'da kabul edilen hedefler hâlâ ayakta duruyor.

Kopenhag'da kabul edilen hedeflere göre; AB ülkeleri, 2030 yılına kadar emisyonlarını, 1990 seviyelerine göre %40 oranında azaltması, ABD'nin 2025'e kadar, emisyonlarını 2005 seviyelerine göre %26-28 oranına düşürmesi, Çin'in ise 2030'da emisyonlarının zirve yapacağını kabul etmesi gerekiyor.

YENİ SORUN "İKLİM MÜLTECİLERİ"

Küresel ısınmanın en az 200 yıllık hikâyesi olduğu düşünüldüğünde, Sanayi Devrimi'yle başladığı kabul edilirse,

ABD VE ÇİN'İN KÜRESEL ISINMAYA İLGİ GÖSTERMELERİNİN NEDENİ

Kyoto Protokolü'nün yerine ikame edilecek olan Küresel Isınma ve İklim Değişikliği yeni sözleşmesinin BM ev sahipliğinde yapılacak Paris Uluslararası Çevre Konferansı'ndan çıkması beklendiğini anımsatarak, 196 devletin, 20 yılda sağlanamayan uzlaşmayı, 10 gün gibi kısa bir sürede sağlanabilmesi zor görünse de imkânsız değil. Çünkü ABD, düne kadar konuya mesafeyle yaklaşırken, son yıllarda yumuşama sinyalleri veriyor. Lobi ve şirketlerin ABD'yi herhangi bir sürecin dışında tutmak veya dâhil etmek için, kritik eşiklerde, bilim insanlarını yakın markaja aldıkları biliniyor. Büyük şirketlerin ve lobilerin kıskacı altında olan Kongre üyelerinin önemli bir bölümü şüpheciler arasında yer alıyor. Amerikan İlerleme Merkezi (Center for American Progress/CAP), şüphecilerin oranını Cumhuriyetçilerde %53, Senato'da %70 olarak veriyor.

ABD ve Çin gibi ülkelerin son zamanlarda küresel ısınmaya gösterdikleri ilginin nedenlerinden biri de sebep olduğu maddi kayıplarla ilgili. ABD gibi Çin için de karar vakti. Başta başkent Pekin olmak üzere Çin'in büyük metropollerinden görülen çevre kirliliğinin sebep olduğu sorunların haddi hesabı yok. Yale Üniversitesi'nin her yıl hazırladığı Çevre Performans İndeksi'ne (Environment Performance İndex) bakıldığında Çin dünya sıralamasında 118'inci sırada yer alıyor (ABD 33, Türkiye 66). Her yıl ortalama iki milyon insanın çevre kirliğinden ölmesi, Vaclav Havel'in Sofya Çevre Konferansı'nda (1995) karbon salımının azalması adımların atılmaması durumunda insanların maskeyle gezmek durumunda kalacakları "kehanetinin" Çin'de gerçekleşmesi, küçükte olsa tersine bir göçün yaşanması, sağlık ve gıda gibi sektörlerinin değişimden etkilenmesi kalkınma hedeflerini ve politikalarını gözden geçirmeye zorluyor. Hiç şüphesiz ABD ve Çin'in küresel ısınmada dünyaya salınan karbondioksitin üçte birini üretmesi (2013'de 36 milyar ton) sorumluluklarını artırıyor. ABD ve Çin'in asrın sonunda kadar %2'lik eşiğin aşılmaması konusunda uzlaşmaya varması özellikle fosil yakıt ihracatı yapan devletleri kaygılandırıyor. Çünkü %2'lik hedefin sağlanabilmesi için devletlerin bir yandan alternatif enerji kaynaklarına yönelmesi, diğer yandan da önümüzdeki yıllarda dünya petrol rezervlerinin %30'una, doğal gaz rezervlerinin %50'sine ve kömürün %80'ine dokunmaması gerekecek. Yeni sözleşmenin Paris'te imzalanıp yürürlüğe girmesi durumunda 2020'ye kadar fosil yakıt tüketiminin azaltılması gerekecek. Bu durumda kuzey ve güney yarım kürede, gelişmiş/az gelişmiş devletler arasında ciddi sıkıntılara sebep olmaması için uluslararası bir fonun oluşturulması bekleniyor.

Batılı devletlerin yaşananlardan birinci derecede sorumlu oldukları söylenebilir. Bu kapsamda küresel ısınmadan en fazla etkilenen Afrika'nın bu büyük dönüşüme ayak uydurabilmesi için gereken maddi destek kadar ihtiyaç duyduğu teknolojinin sağlanmasında Batı'ya önemli görevler düşüyor. Dünyanın dönüşüme ayak uydurabilmesi için oluşturulacak uluslararası fona her yıl 100 milyar doların aktarılması gerekiyor. Ne var ki, bu konuda herhangi bir uzlaşma sağlanmadı. Petrol şirketleri kadar petrol ihraç eden ülkeler de müzakereleri yakından takip ediyor. Bazı devletler maddi kayıplarını hesaplayarak tutum belirlemeye çalışırken bazı devletler asrın sonunda haritadan silinip silinmeyeceklerini göz önünde bulundurarak mücadele veriyor. Ortak paydada buluşulsa da kaygıların ve beklentilerin çeşitliliği ortak hareketi zorlaştırıyor.

Yoksul ülkeler, zengin ülkelerden sera gazı emisyonlarını azaltmak için yeşil teknolojiye yatırım yapmalarını sağlamak ve iklim değişikliğinin olası hasarlarına karşı altyapılarını geliştirmek için mali yardım talep ediyor. Bu ise oldukça tartışmalı bir

konu. Finans durumunun yalnızca son birkaç dakikada konuşulduğu Kopenhag'da, zengin ülkeler 30 milyar dolar finansal destek sağlayacaklarını ve 2020 yılına kadar da yılda en az 100 milyar dolar finansal akım sağlanacağını belirttiler.

Yoksul ülkeler 2020 yılından sonra da benzer taahhütler duymak istiyorlar ama bunun nasıl yapılacağı konusunda güçlü anlaşmazlıklar var. Bazıları, tüm paranın zengin ülkelerce sağlanmasını istiyor, fakat bu hükümetler ise sadece kamu gelirlerinden böyle bir finansmanı sağlayamacakları konusunda kararlılar. Dünya Bankası gibi uluslararası kalkınma bankalarının bu finansmanı saptamada rol oynamalarını ve gelecek finansmanın çoğunun özel sektörden gelmesini istiyorlar.

Küresel Isınma ve İklim Değişikliği yeni sözleşmesi için Haziran ayında Bonn'da bir araya gelen taraflar süreci kontrol altında tuttuklarını ve bir uzlaşmaya varacaklarını söyleseler de herhangi bir taslağın çıkmaması müzakerelerin son dakikaya kadar süreceğini gösteriyor.

Kopenhag ve Lima'daki başarısızlığın Paris'te tekrarlanması zor görünse de sağlanacak mutabakatın beklentilerin altında kalması da olasılık dışı değil. Çünkü küresel ısınmanın doğal sonucu olarak dünya yeni sorunlarla da karşı karşıya kalıyor. Adı henüz konulmayan bu sorunların en çarpıcı örneğini "iklim mültecileri" oluşturuyor. Milyonlarca insan iklim değişiklikleri sebebiyle yerinden olurken, uluslararası sözleşmelerde tanımlanmaması sebebiyle koruma altına alınamıyor. Avrupa'yı son yıllarda etkileyen göç meselesi gibi dünyayı etkileyen su ve gıda krizleri de küresel ısınmadan bağımsız değerlendirilmemesi gerekiyor.

PARİS İKLİM ZİRVESİ ÖNCESİ AYDINLARDAN ÇAĞRI

Paris'te iklim değişikliği konferansı öncesi sanatçı, gazeteci, bilim insanı ve akademisyenlerin de arasında bulunduğu 100 kişi kitle eylem çağrısında bulundu. Desmond Tutu, Vivienne Westwood, Naomi Klein ve Noam Chomsky gibi isimlerin yanı sıra Vandana Shiva, Nnimmo Bassey ve Yeb Sano gibi aktivistlerin yer aldığı grup, "İklim Suçlarını Durdurun" kitabında yaptıkları açıklamada şöyle diyorlar:

"Bir dönemeçteyiz. Bizim için yaşanabilir olmayan bir dünyada hayatta kalmaya mecbur olmak istemiyoruz. Kölelik ve

ırkçılık, devletler bunları ortadan kaldırmaya karar vermediği için sona ermedi. Kitle hareketleri siyasi liderlere başka çare bırakmadı."

Açıklamada, ortaklıkları ve uluslararası ticareti hedef alarak, fosil yakıtlara yönelik hükümet ödeneklerinin sona ermesi ve çıkarımının durdurulması yönünde çağrıda bulunuluyor.

Kitapta 100 imza sahibi "Ticaret ve yatırımların serbestleştirilmesi yıllarca devletlerin iklim kriziyle yüzleşme kapasitelerini zayıflattı. Her aşamada, içinde fosil yakıt şirketleri, tarımsal işletme şirketleri, finans kuruluşları, dogmatik ekonomistler, şüpheciler, inkârcılar ve bu çıkarların esareti altındaki hükümetlerin bulunduğu çeşitli güçler ya çözüme engel oluyor ya da yanlış çözümler geliştiriyor. 90 şirket, dünya çapında kaydedilmiş olan sera gazı emisyonlarının üçte ikisinden sorumlu. İklim değişikliğine hakiki cevaplar, bu şirketlerin güçlerini ve servetlerini, serbest piyasa ideolojisini ve onları destekleyen ve sağlama alan devlet ödeneklerini tehdit ediyor" diyor.

Kitabın önsözünde ırkçılığa karşı duruşuyla ün kazanan Cape Town eski başpiskoposu Desmond Tutu, şöyle yazıyor:

"Karbon ayak izimizi azaltmak sadece bilimsel bir zorunluluk değildir, aynı zamanda çağımızın en önemli meydan okumasıdır. Çünkü tarih göstermiştir ki, insanlar haklı bir neden peşinde beraber yürüyebilirlerse, hiçbir şey onların karşısında duramaz."

Pariz Zirvesi'ne sayılı günler kala dünya ortak evimizin geleceği hakkında tarihinin en önemli kararını vermeye hazırlanıyor. Enerji kaynakları gibi Modern Çağı anlamlandırmamızda kullandığımız zaman ve ilerleme kavramları da gelecek yıllarda yeniden yorumlanmak durumunda kalacak. Ortak evimizin geleceği bakış açımızı değiştirmemizle, çok yönlü bakabilmemizle ancak koruma altına alınabilir. Büyük devletlerin ortaya koydukları siyasi iradenin sınırları zorlayıp zorlamayacağını göreceğiz. Ancak BM Genel Sekreteri Ban Ki-Moon'un ifadesiyle tercih şansımız yok; çünkü başka bir dünya olmadığı gibi B planımız da yok!